

PARS PRIMA.

LOGICA SUBJECTIVA.

Ex ante dictis nota jam sunt quid sit logica subjectiva seu dialectica, quis ejus finis, quod ejus objectum. Restat ejus divisio facienda.

Quum igitur tres sint modi disserendi, quibus omnis cognitio comparetur, *divisio* videlicet quae omnia rerum genera, singularumque rerum partes excurrens, omnem notionum confusionem explicat; *definitio* deinde quae cujusque rei naturam describens, docet quid quaeque res cum aliis rebus commune, quid sibi proprium habeat; ac tandem *ratiocinium* quod ex notis ignota concludit et rei cuique applicat quae illi conveniunt; quum deinde hi tres modi sciendi praesupponant *judicia*, quae iterum praesupponant *ideas* ex quarum comparatione oriuntur, ordo videtur naturalis exigere ut a simplicioribus ad complexiora gradum facientes, serie statuamus:

Caput 1. De simplici apprehensione, ejusque signo: termino.

Caput 2. De iudicio, ejusque signo: propositione.

Caput 3. De primo modo sciendi: divisione.

Caput 4. De altero modo sciendi: definitione.

Caput 5. De tertio modo sciendi: ratiocinio.

Sed et illud praenotare juverit quoad expositionis modum, quum res sit multus memoriae labor simul et intelligentiae, atque incipientibus discipulis non raro taediosus et obscurus, brevitas et claritatis causa nihil utilius esse visum, quam si tabellis synopticis, utique a magistro explicandis uteremur, quoties possibile esset.

CAPUT I.

DE SIMPLICI IDEA, EJUSQUE SIGNO.

QUAESTIO 1^a.

De simplici idea.

§ 1. DE NATURA IDEAE.

Apprehensio seu *perceptio* intellectualis est actus quo mens alicujus objecti notitiam accipit, id est: actus mentis quo in se mens similitudinem quamdam objecti gignit. Quoties nempe rem aliquam simpliciter cogito, nihil de ea affirmans vel negans, eam mihi quasi praesentem in mente sisto; attamen res prout revera existit, tota quanta extra me manet, non ergo eam ipsam mihi

praesentem in mente efficio, sed potius per iteratam praesentiam idealem, seu per repraesentationem aliquam; quae repraesentatio rei, altera rei praesentia idealis in mea mente, praeter ipsam rem in se existentem extra me, ure dicitur a S^o Thoma: *forma alicujus rei praeter ipsam rem existens in mente*. Haec etiam aliis nominibus dicitur objecti *idea*, *conceptus*, *notio*.

Ideae objectum est id quod idea repraesentat, seu id quod actus percipiendi in mente reproducit; et est *objectum materiale* res prout est in se, quae percipitur; *objectum formale* res percepta, prout eas habet notas quibus hic et nunc percipitur.

§ 2. DE DIVISIONIBUS IDEARUM.

Multipliciter partiri possunt ideae nostrae, prout secundum varias considerationes inspicuntur.

I. **Secundum suam originem**, seu modum quo in nobis oriuntur, ideae sunt:

}	intuitivae — — —	ad quas mens determinatur ex ipsa objecti praesentia,
	{ directae — — —	si objectum existit extra nos, v. g. <i>sol</i> , <i>sonus</i> , <i>mel...</i>
	{ reflexae — — —	si objectum existit intra nos, praesertim si intra ipsam nostram mentem, v. g. <i>dolor</i> , <i>sitis</i> , <i>cogitatio</i> , <i>amor...</i>
}	factitiae — — —	quas sibi ipsa mens format, alias intuitivas conjungendo,
	{ discursivae — — —	ope ratiocinii componendo, v. g. <i>Deus</i> .
	{ arbitrariae — — —	ad libitum componendo, v. g. <i>ramus aureus</i> .

Notandum: si componantur notae insociabiles, i. e. quae se mutuo destruant, jam non idea factitia erit, sed *chimaera*, v. c. *circulus quadratus*, *angelus aureus*, cogitatu impossibilis, nam dum una nota ponitur altera tollitur, neque unquam erunt simul compositae, etiamsi vocabula externa copulentur; nisi forte quis alium alii conceptui temere substituat, v. c. dicendo: *angelum aureum*, cogitet statuat factam ex auro, non jam substantiam spiritualem ex auro!

II. **Secundum objectum** quod repraesentant, ideae sunt:

}	concretæ — — —	quae rem totam exhibent sicut existit,
	{ metaphysice — — —	quae rem exhibent cum nota sibi essentialiter inseparabili, v. c. <i>homo animatus</i> , <i>homo rationalis...</i>
	{ physice — — —	quae rem exhibent cum nota sibi de facto sed non essentialiter inhaerente, v. c. <i>homo doctus</i> , <i>homo currens</i> .
}	{ logice — — —	quae rem exhibent cum nota non sibi inhaerente, sed in alio unde ipsa denominetur, v. c. <i>homo laudatus</i> : laus nempe non est in hoc homine, sed in alio qui eum laudat, unde fit ut ipse denominetur <i>laudatus</i> .
	abstractæ — — —	quae non totam rem sicut existit repraesentant, sed aliquam ejus notam sive essentialem sive accidentalem, v. c. <i>humanitas</i> , <i>doctrina</i> , <i>animalitas</i> , <i>color...</i>

III. **Secundum comprehensionem** suam, i. e. secundum numerum notarum quas per modum unius complexus exhibent, ideae sunt :

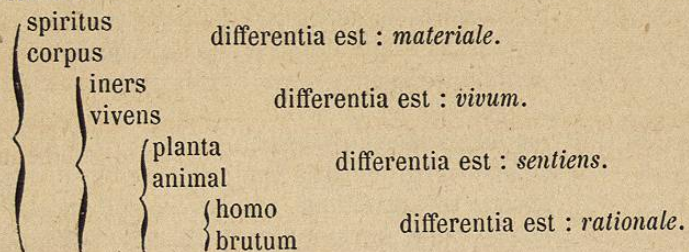
- simplices — quae non pluribus constant notis, neque in plures resolvable sunt, v. c. *existentia*.
- compositae — quae pluribus constant notis, vel in plures notas resolvi possunt, v. c. *homo* : scilicet ens substantiale corporeum vivens sentiens rationale.

IV. **Secundum extensionem** suam, i. e. secundum amplitudinem repraesentationis, seu multitudinem individuorum entium quae exhibentur, ideae sunt :

- singulares — — quae certum exhibent individuum, v. c. *Johannes, hic equus*. Notae individuantes ordinario enumerantur : forma, figura, locus, tempus, stirps, patria, nomen.
- particulares — — quae individuum exhibent, sed incertum, indeterminatum, v. c. *aliquis homo*.
- collectivae — — quae plura individua per modum unius complexus exhibent, v. c. *civitas, familia*.
- universales — — quae unum attributum exhibent, quod totum pluribus individuis inesse potest, et totum de singulis dicitur. v. c. *homo, arbor*.
- specificae — quae *speciem* exhibent, i. e. id totum quod communem essentiam plurium individuorum constituit, seu quod respondet complete quaestioni : « quid est hoc ? » v. c. *pinus, quercus, bos, equus*.
- genericae — quae *genus* exhibent, i. e. id quod pluribus speciebus est commune, v. c. *arbor, animal* ; et respondet incomplete quaestioni : « quid est hoc ? »
- differentiales : quae *differentiam* exhibent, i. e. id quo discriminantur essentialiter variae species in eodem genere, v. c. *animal rationale, irrationale*.
- propriae — quae *proprium* exhibent, i. e. id quod non est ipsa essentia, sed cum ea inseparabiliter connectitur, seu quod tali omni et soli convenit, v. c. *locutio* (proprium hominis).
- accidentales — quae *accidens* exhibet, i. e. id quod salva natura rei inesse vel deesse potest, v. c. *motus hominis, rotunditas marmoris*.
- transcendentales — quae notam exhibent quae de omnibus dici potest, non solum de pluribus sicut universales ; hae sunt : *ens, res, aliquid, unum, verum, bonum*.

Notandum. Plura genera possunt simul comparari, et se habere ut species relate ad genus superius ; hoc iterum genus cum alio genere relate ad genus superius commune, v. c. :

substantia :

Nimirum legatur haec tabella ascendendo, et apparent primo duae species : *homo* et *brutum*, quae differunt *rationalitate*, sed conveniunt in genere *animalis*. Sed hoc genus *animalis* comparatur cum genere *plantae* ; jam haec duo genera tanquam duae species differunt *sensitivitate*, sed conveniunt in genere superiore *viventis*. Et ita sursum usque ad substantiam.

Ergo 1° quo minor est ideae universalis comprehensio, eo major est ejus extensio, et e converso ; v. c. *substantia*, una nota constans, minimam habet comprehensionem, sed repraesentat tum corpus tum spiritum, et maxima est ejus extensio ; addatur nota *materialitatis*, fit idea composita *corporis*, augetur comprehensio, sed minuitur extensio nam haec jam non repraesentat spiritum. Et ita porro.

2° *genus proximum* vocatur illud quod est immediate supra speciem de qua quaeritur ; — *genus subalternum* illud quod est simul genus quoad inferiora, et species quoad superiora ; — *genus supremum* quod sub nullo altiori genere est.

3° *differentia specifica* est quae dividit species, *generica* quae dividit genera.

4° *species infima* est sub qua jam non dantur aliae species.

5° quidquid convenit superiori essentialiter, convenit inferiori ; v. c. essentialiter convenit *viventi* ut moveat se, nutriat se, moriatur, ergo eadem conveniunt et homini et bruto. Utilitatis igitur maximae erit coordinatio omnium rerum sub generibus subalternis et generibus supremis. Hae sunt decem *categoriae* seu *praedicamenta* (cfr. ontologia).

6° quinque universalium modi supra in tabella descripti dicuntur *categoremata* seu *praedicabilia*.

V. **Secundum descensum** suum ad inferiora, i. e. secundum modum varium quo universales ideae varia individua repraesentant, ideae sunt :

univocae	— — —	quae plura inferiora repraesentant sub notis plane iisdem; v. c. <i>vivens</i> exhibet animal et plantam eodem modo, sub eadem unica nota <i>vitaliter seipsum moventis</i> .
analogae	— — —	quae plura inferiora exhibent sub notis partim iisdem partim diversis, v. c. <i>sanum</i> exhibet hominem ut habentem sanitatem, cibum ut dantem sanitatem, colorem ut testantem sanitatem.
proportionis	—	quae ita diverse pluribus applicantur ex mera mentis nostrae consideratione, sine fundamento in re; v. c. <i>ridens</i> dicitur homo quia vere ridet, sed <i>ridens</i> dicitur pratum vel hortus non quia vere rideat vel aliquid simile faciat, sed quia mihi tam jucundo aspectu apparet quam ridens homo.
attributionis	—	quae ita applicantur diversis ex consideratione mentis quidem, sed cum fundamento in re;
extrinsecae,	si unam rem propriis suis notis inhaerentibus exhibet, alias autem non per notas proprias sed per relationem ad id unum prius, v. c. <i>sanitas</i> de homine proprie, de cibo, aere, colore, per relationem ad hominem.	
intrinsecae,	si propriis notis singulas res exhibent, primario tamen unam; v. c. <i>ens</i> exhibet primario Deum, secundario autem, at vere et proprie, hominem, lapidem (cfr. ontologia).	
inaequalitatis	—	quae diverse pluribus applicantur quia repraesentatae notae singulis propriae sunt, inaequali perfectione quidem, sed ita ut non magis primario de uno quam de alio verae sint, atque iis insint sine habitudine ad alias; v. c. <i>subsistens</i> est tum spiritus tum corpus, neutrum dependenter ab altero, utrumque tamen vere et proprie, sed inaequaliter quoad perfectionem subsistendi (cfr. ontologia).

Notanda. 1° *Analogum princeps* vocatur ea res de qua dicitur simpliciter et absolute ac primario, et ad quam cetera analogae referuntur, quae ab ea derivatam habent appellationem.

2° Cum analogae idea confundi non debet *vocabulum aequivocum*, quod non unam ideam exprimit, sed casu unum quum sit, plane diversas ideas significat, v. c. *Taurus* : mons et bos; *Gallus* : homo et avis; *Tartarus* : homo et infernus.

VI. **Secundum comparationem idearum inter se**, ideae sunt :

identicae	— — —	quae idem repraesentant objectum.
formaliter	— —	quae iisdem notis constant, idem exhibent objectum formale, nec nisi verbis differunt, v. c. <i>Tullius</i> et <i>Cicero</i> .
materialiter	— —	quae notis variis eandem rem repraesentant, exhibent idem objectum materiale sed ut objectum formale varium, v. c. <i>Cicero</i> et <i>Orator Romanus</i> .
diversae	— — —	quae varia repraesentant objecta.
sociabiles	— —	quae varias notas exhibent quae possint simul uni rei convenire, v. c. <i>color</i> et <i>motus</i> .
connexae	— —	quarum altera alteram infert, i. e. una data, necessario adsit altera.
convertibiles	—	quarum altera alteram infert et mutuo ab ea inferitur, v. c. <i>appetitivum</i> et <i>cognoscitivum</i> .
inconvertibiles,	—	quarum altera alteram infert, sed non mutuo ab ea inferitur; v. c. <i>animal</i> et <i>appetitivum</i> , nam etiam spiritus appetit et non est animal.
disparatae	— —	quae se mutuo nec inferunt neque excludunt, v. c. <i>sapiens</i> et <i>niger</i> .
oppositae	— —	quae non possunt uni rei simul convenire, v. c. <i>angelus</i> et <i>aureum</i> .
contradictoriae	—	quae eandem notam affirmant et negant, v. c. <i>justus</i> et <i>non justus</i> .
privativae	— —	quae eandem notam affirmant et negant de subjecto ad eam habendam apto, v. c. <i>videns</i> et <i>caecus</i> , nam caecus supponit subjectum aptum ad visionem.
contrariae	— —	quae notas affirmant quae sub eodem genere maxime differunt, et eidem subjecto successive, non simul, inesse possunt, v. c. <i>album</i> et <i>nigrum</i> ; <i>virtus</i> et <i>vitium</i> .
relativae	— —	quarum utraque concipitur per respectum ad alteram, v. c. <i>pater</i> et <i>filius</i> ; <i>similia</i> .

Notandum. Ergo oppositio contradictoria est omnium maxima, nam aliae vel medium habent, v. c. inter *nigrum* et *album* est *caeruleum*, *flavum*, etc; — vel in eodem genere aut subjecto conveniunt, v. c. *videns* et *caecus* conveniunt in subjecto homine, *album* et *nigrum* conveniunt in genere *colorati*; — vel se mutuo demonstrant et eo modo connexae dici possunt, v. c. *pater* et *filius* (Cfr. S. Thom. opusc. 37, de quatuor oppositis). — Unde aliae oppositiones aliquam tamen convenientiam inter opposita relinquunt, contradictio autem nullam.

VII. **Secundum perfectionem in repraesentando**, ideae sunt :

comprehensivae	— — —	quae omne id exhibent quod de objecto intelligi potest. Tales solus Deus habet.
apprehensivae	— — —	quae non omne id exhibent.
clarae	— — —	quae tot ac tales rei notas exhibent, quibus res ab omni alia re discernatur.
distinctae	— — —	si notas illas distinguere et enumerare possumus.
complete	— —	si notas illas omnes distinguere et enumerare possumus.
{ adaequate	—	si etiam illarum notarum analysim usque ad notas simplices possumus continuare.
{ inadaequate	—	si hanc analysim non usque ad simplices notas continuare possumus.
incomplete	—	si notas illas non omnes distincte enumerare novimus.
confusae	— — —	si notas illas minime distinctim percipimus, enumerare nescimus.
obscurae	— — —	quae notas rei non exhibent sufficientes quibus res ab aliis rebus discernatur.

Notandum. Usu satis frequenti receptum est ut idea distincta jam non subdividatur, sed sumantur nomina ideae *completae* vel *adaequatae* ut synonyma ideae *comprehensivae*, ideae vero *incompletae* vel *inadaequatae* ut synonyma ideae *apprehensivae*. Quare ex contexta oratione ordinario judicandum est quo sensu hic et nunc ea vocabula usurpentur.

QUAESTIO 2^a.

De termino, ideae signo.

§ 1. DE NATURA SIGNI ET TERMINI.

I. **Signum** in genere est id quod ex sui cognitione mentem nostram inducit ad cognitionem alterius rei; et partitur in

naturale	— — —	si connexio duarum rerum est naturalis, v. c. <i>fumus</i> signum <i>ignis</i> , <i>vestigium</i> signum <i>viatoris</i> .
arbitrarium	— —	si connexio est hominum arbitrio vel conventionem inducta, v. c. <i>scriptura</i> signum <i>loquelae</i> , <i>laurus</i> signum <i>victoriae</i> .
manifestativum	—	signum quod aliam rem manifestat tantum, v. c. <i>inscriptio</i> manifestans <i>facinus</i> .
suppositivum	—	quo utimur eodem modo ac si esset ipsa res significata, v. c. <i>claves</i> victori offeruntur quasi <i>ipsum oppidum</i> afferatur, <i>crux</i> adoratur quasi <i>ipse Christus</i> adsit.

II. Plura quidem signa habemus quibus cogitationes nostras aliis hominibus manifestemus, quae inter praecipue utile ac commune est *locutio*, et si de simplici idea quaeras, signum erit *vocabulum* seu *terminus*, qui prout signum est, dividetur :

- 1) significans per se, si solus jam ideam repraesentet, v. c. *equus, homo, currens*.
 significans cum alio, si non solus ideam repraesentat, sed alii additur quem modificet, v. c. *ille, meus*.
- 2) connotativus, qui aliquid significat ut alteri inhaerens, seu qui unum directe (*in recto*) significat, sed aliud indirecte (*in obliquo*) significat subaudiendum, cui primum inhaereat, v. c. *candidum* (subauditur *marmor*), *philosophus* (subauditur *homo*), *ligneum* (connotatur *opificium*).
 absolutus, qui aliquid significat non ut inhaerens alteri, sed ut per se subsistens, vel saltem abstrahendo a subjecto inhaesionis, v. c. *lapis, homo, Roma*; — *candor, philosophia*.
- 3) simplex, qui unico vocabulo ideam unam significat, sive simplicem sive compositam, v. c. *domus*.
 complexus, qui pluribus vocabulis ideam unam compositam exprimit, v. c. *liber Petri, domus mea, urbs Roma*.

Notandum. 1° In termino complexo alterum vocabulum est *principale*, quod rem significat, alterum est *incidens*, quod rei affectionem significat, v. c. *Plato philosophus* (*Plato* est res, *philosophus* est ejus modus essendi, ejus affectio); *liber Platonis* (*liber* est res, *Platonis* est ejus affectio); et dicitur vox incidens : epitheton.

2° Terminus incidens est

}	explicativus, si affectionem addit principali secundum totam hujus extensionem, v. c. <i>homines mortales</i> (omnes homines, tota extensio hominis, est mortalis); <i>Plato philosophus</i> (tota extensio Platonis, ille solus Plato...).
	determinativus, si affectionem addit, restringendo principalis termini extensionem ad aliquam partem, v. c. <i>homines irati</i> (non omnes homines, sed pars illa).

3° Ex omnibus modo de vocabulorum natura et divisione dictis apparet divisiones alias etiam esse tradendas, easdem scilicet quae de ideis superius datae fuerunt, quandoquidem idearum signa correspondentia sunt.

§ 2. DE USU TERMINORUM.

I. De illorum terminorum usu, quos *nomina* vocamus, peculiare illud notandum nunc venit, quod *sunt nomina signa manifestativa idearum, et simul suppositiva rerum* per ideas cognitarum. Si v. c. dico : *Plato est philosophus*, singula nomina tibi manifestant me cogitare de Platone illo, et de philosopho;

sed ego illis utor nominibus quasi ipsa objecta praesentia ostendens, de altero dicam esse alteri identicum; pono nempe nomina pro rebus; et haec *suppositio nominis* vocatur. Est ergo suppositio usus termini loco alicujus rei de qua verificatur. Sed multiplex dividitur usus ille, est est suppositio:

materialis	— — —	si vox adhibetur pro seipsa, ut res, non ut signum; v. c. <i>Cicero</i> est trysyllabum.
formalis	— — —	si vox adhibetur pro re significata.
logica	— — —	si pro ipsa idea quam vox manifestat, v. c. <i>Plato</i> est idea singularis; <i>bos</i> est idea specifica.
realis	— — —	si pro re quam ipsa idea repraesentat, v. c. <i>bos</i> est animal.
absoluta	— —	si adhibetur pro ipsa natura, essentia, rei repraesentatae, v. c. <i>bos</i> est quadrupes ruminans (sensus est: naturam, essentiam bovis, nempe omnium boum, esse ut sint quadupedia ruminantia).
personalis	— —	si adhibetur vox pro ipsa re hanc naturam habente, v. c. <i>bos meus</i> mortuus est.
collectiva	— —	si stat vox pro re quam exhibet idea collectiva, v. c. <i>omnes partes</i> aequant totum (partes collective sumptae simul, non singulae...).
distributiva	— —	si stat vox pro re quam exhibet idea universalis.
completa	— —	si stat pro individuis singulis, v. c. <i>homines</i> sunt mortales (omnes et singuli...).
incompleta	— —	si stat pro speciebus alicujus generis, i. e. pro aliquibus individuis ex singulis speciebus, v. c. <i>omnia animalia</i> fuerunt in arca Noe.
confusa	— —	si manifestat ideam particularem, v. c. requiritur <i>navis</i> ad navigandum (aliqua navis, sed indifferenter sive navis A, sive navis B, sive...).
determinata	— —	si stat nomen pro re quam repraesentat idea singularis, sed quam manifesto ad modum ideae particularis, v. c. <i>aliquis Atheniensis</i> fuit Platonis magister (dico aliquem Atheniensem, sed cogito <i>Socratem</i> , non indifferenter Atheniensem quemlibet).
singularis	— —	si stat pro re cogitata et manifestata ut singularis haec determinata est, v. c. <i>Plato</i> est philosophus.

II. Est et aliud de vocabulorum usu notandum. Saepe enim applicatur unus terminus supra alium, quae applicatio vocatur *APPELLATIO*; v. c. si dico: *homo justus*, terminus *justus* appellat *hominem*. Et duplex invenitur appellatio, nam est *appellatio formalis* si terminus appellans applicatur subjecto ratione illius notae quae per terminum appellatum exprimitur, v. c. *medicus sanans*,

i. e. ideo ille homo est sanans quia medicus est; sed est *appellatio materialis* si terminus appellans subjecto applicatur non ratione illius notae quae per terminum appellatum exprimitur, v. c. *medicus cantans*, i. e. cantans est ille homo qui medicus est, sed non ideo quia medicus est. Unde distingui potest duplex sensus hujus dicti: *medicus doctus*, scilicet si *doctus* appellat formaliter, ille homo est in arte medicinae doctus; si vero materialiter, ille homo qui in medicina satis ignarus forsitan est, in aliis disciplinis, puta in litteratura, historia, doctus dicitur.

CAPUT II.

DE JUDICIO, EJUSQUE SIGNO.

QUAESTIO 1^a.

De judicio.

Judicium est perceptio identitatis vel repugnantiae inter duas ideas objectivas, i. e. inter objecta repraesentata per duas ideas; v. c.: *Deus est bonus*.

Judicium supponit: 1° duas saltem ideas in mente versari, 2° eas inter se comparari, ut percipi queat objectorum identitas vel repugnantia.

Ipsa haec *perceptio* vocatur *judicium*. Hanc ordinario comitantur alii actus minime cum ea confundendi, v. c.: 1° *assensus mentis*, seu acquiescentia mentis in re cognita, quae non ipse actus cognoscendi, judicandi, sed potius ejus effectus, quies sequens, est; — 2° *actus mentis reflexus* quo mens ipsum priorem actum cognoscendi inspicit; — 3° *imperum voluntatis* ad enunciandum externe *judicium*; — 4° ipsa *affirmatio* seu enuntiatio per verba externa veritatis perceptae.

Idea objectiva altera vocatur *subjectum* *judicii*, seu id cui alterum cernitur convenire; altera *praedicatum*, seu id quod cernitur convenire alteri (vel non convenire).

Materia judicii dicuntur duae ideae objectivae quarum percipitur identitas vel repugnantia; — *forma judicii* dicitur ipsa perceptio hujus identitatis vel repugnantiae.

Judicia dividuntur multimode; sed rejecta in alium locum utiliore enumeratione, pauca hic sufficit indicare.

Secundum fundamentum suum, *judicium* est:

a priori, — seu analyticum, si sola idearum consideratio nos docet eas unum idemque repraesentare, vel non, v. c. *totum est majus sua parte*.

a posteriori, seu syntheticum, si experientia nos docet objectivam identitatem vel repugnantiam, v. c. *nix est frigida*.